

CZU: 159.922.8 :159.947.5

STIMA DE SINE ȘI MOTIVAȚIA PENTRU SUCCES LA ADOLESCENȚI*Ibrahim ASLA**Universitatea de Stat din Moldova*

Fenomenul motivației trebuie examinat și analizat nu doar prin prisma scopului, dar și ca o modalitate de a avea succes și rezultate înalte. Succesul reprezintă nivelul cel mai înalt în realizarea scopului. Pentru diferite forme de activitate umană (joc, învățare, muncă sau creație), motivația și eficiența acestora ca factor de mobilizare pentru realizarea cu succes a acestora reprezintă un interes aparte. În acest context, problematica motivației pentru succes la adolescenți este importantă nu doar din punct de vedere teoretic, dar și practic.

Cuvinte-cheie: *stimă de sine, succes, eșec școlar, satisfacție, factor, motivație, trebuința de realizare, potențial.*

SELF ESTEEM AND MOTIVATION FOR SUCCES OF TEENAGERS

Motivation should not be considered and interpreted as a purpose, but served as a way of achieving high success. Success is a higher level of accomplishment of a purpose. From the perspective of the different forms of human activity (play, learning, work, creation), what is of interest is the value of motivation and its propulsive efficiency. In this context, the problem of motivation for success to adolescent has not only a theoretical importance, but also a practical one.

Keywords: *self-esteem, success, school failure, satisfaction, factor, motivation, need for achievement, potential.*

Conceptualizarea demersului științific

Problematica succesului și a insuccesului școlar tinde să devină un fapt social cu ample și profunde semnificații și consecințe pentru ridicarea nivelului de pregătire, de cultură și de educație al unei generații de elevi, a educatorilor, a învățătorilor și formatorilor, în general. Succesul este o trebuință morală: el este semnul valorii personale a unui individ. Succesul înseamnă reușită, izbândă, performanță obținute de o persoană sau de un grup de persoane și recunoașterea ca atare de către colectivitate. Mecanismele de apariție și consolidare a succesului sunt strâns legate de valorile sociale.

În ceea ce privește succesul școlar, el se definește prin formarea la elevi, în concordanță cu cerințele programelor școlare, a structurilor cognitive (sisteme de cunoștințe), operaționale (priceperi, capacități, abilități), psihomotrice (deprinderi), afectiv-motivaționale și sociomorale (atitudini, trăsături de voință și caracter). Astfel, succesul în activitatea școlară este determinat de anumiți factori:

1. *Factori biologici:* se referă la starea sănătății organismului, la anumite deficiențe ale analizatorilor, la echilibrul endocrin, la boli organice, tulburări nervoase și dezvoltarea fizică.

2. *Factori psihologici:* includ procesele psihice (cognitive, afective, volitive), însușirile psihice (temperament, atitudini, interese), fenomene psihice (atenția, limbajul), nivelul de inteligență și de aspirație, atitudinea față de muncă, voința de a învăța.

3. *Factori pedagogici:* se referă la stilul didactic al profesorului, eficiența metodelor de predare-învățare și evaluare, proiectarea și realizarea situațiilor de învățământ, organizarea procesului de învățământ etc.

4. *Factori socioculturali:* mediul psiho-socio-cultural, familial și grupul de prieteni ai copilului.

5. *Factorii stresanți:* de natură fizică: gălăgie, aer poluat, frig, iluminare insuficientă, umezeală; de natură fiziologică: boli organice, subnutriție, somn insuficient; de natură psihosocială: supraîncărcare, lipsă de antrenament de învățare [1].

Antipodul succesului este insuccesul. Insuccesul școlar, însă, este văzut ca incapacitatea elevului de a progresa în ritmul colegilor, de a obține un randament în conformitate cu obiectivele stabilite. Evident că insuccesul școlar duce în ultimă instanță la eșec școlar, ceea ce necesită o implicare a mai multor specialiști: a psihologului școlar, dirigintelui, adjunctului pe educație, precum și colaborarea cu părinții elevului. În acest scop, se determină motivele eșecului școlar și se elaborează metode de profilaxie și depășire a situației dificile în care se află elevul. Deci, prin eșec școlar se înțelege decalajul dintre rezultatele reale ale elevului la învățatură și cerințele școlare, prevăzute de programă [2].

De asemenea, eșecul școlar se traduce prin dificultatea copilului de a se menține la același nivel cu clasa, prin asimilările întârziate și apoi prin repetenție. Deosebim eșec școlar stabil și episodic.

Eșecul școlar stabil ține, îndeosebi, de insuficiența aptitudinilor școlare ale elevului și de condițiile ambientale familiale. Nedezvoltarea sferei cognitive poate fi condiționată mai frecvent de retardul mental, inadaptarea școlară, delăsarea pedagogică, unele tulburări psihice și de personalitate.

Eșecul școlar episodic poate interveni în urma: lipsei motivației, lipsei tradiției de a învăța în familie, nivelului scăzut de aspirații și de expectații în raport cu activitatea școlară și propriul Eu, prezenței unor însușiri caracteriale indezirabile, lipsei trebuinței de autorealizare, manifestării tulburărilor de conduită, conflictelor în colectivul de elevi, conflictelor între pedagog și elevi, atitudinii ostile a pedagogului față de elev, organizării defectuoase a procesului educațional din partea cadrelor didactice, condițiilor familiale precare [3].

Motivele generale ale eșecului școlar pot fi atribuite:

- elevului (leneș, procese cognitive slab dezvoltate, indiferent etc.);
- școlii (clase supraîncărcate, învățător fără vocație, lipsa unei bune relații profesor-elev);
- familiei (mediu defavorizant, care motivează puțin sau este puțin disponibil și interesat de rezultatele școlare ale copilului).

Manifestările eșecului școlar mai pot să exprime și nevoia de a se afirma sau de a delimita exigențele părinților, nevoia de atenție a părinților, lipsa de încredere în sine, frica de a nu fi abandonat de părinți pentru care școala este centrul de interes. De luat în seamă sunt și factori ca transferarea din clasă în clasă, din școală în școală, schimbarea locuinței, divorțul părinților etc. [4].

S-a observat că adolescenții care au un nivel al stimei de sine înalt, nu se simt complexați în raport cu alții, stabilesc relații bune cu ceilalți în planul comunicării, știu care le sunt limitele, acceptă schimbările și realizează cu ușurință lucruri noi, sunt conștienți că nu știu anumite lucruri, dar sunt dispuși să învețe, pot să minimizeze semnificațiile eșecurilor și să se mobilizeze, oferă ajutor celorlalți, nefiind aroganți sau cinici [5].

O stimă de sine pozitivă se asociază cu performanțele școlare, cu o bună comunicare cu ceilalți, cu adaptarea socială, iar mai târziu cu succese și în alte domenii. Acești adolescenți au o atitudine realistă față de propria valoare, dețin capacitatea de a-și asuma responsabilități, sunt dinamici, iar astfel de atribute sunt necesare pentru succesul în carieră [6].

Astfel, stima de sine rezultă din evaluarea propriei persoane, această evaluare rezultând din autoacceptare și autopenetruire, în mod absolut ori prin comparație cu alții.

Conform lui Iacob și Boncu [apud 7], la adolescenți nivelul stimei de sine rezultă din două judecăți de evaluare, egale ca importanță. Prima judecată este aprecierea propriei valori, iar cea de-a doua este estimarea calității susținerii sociale oferite de anturaj. Aprecierea propriei valori vizează cu precădere ceea ce este considerat important, definitoriu pentru cel în cauză. Pentru aceste direcții adolescentul ia în calcul distanța dintre ceea ce i-ar plăcea sau consideră că ar trebui să fie performanța sa și cum este aceasta, în mod real, în acel moment. Dacă distanța e mare, apare sentimentul imposibilității, neputinței, din cauza căreia stima de sine suferă. În cazul unei distanțe mici, stima de sine e alimentată, crește.

În cazul în care stima de sine este instabilă și are un nivel scăzut, efectele constau în inadaptare, frustrare, eficiență scăzută în acțiuni. Persoanele cu un nivel scăzut al stimei de sine amână luările de decizii, sunt adesea neliniștite de consecințele posibile ale alegerilor lor sunt influențate de anturaj în luarea deciziilor, sunt uneori ezitante sau convenționale în luarea deciziilor. Astfel de persoane reacționează emoțional la eșec, se simt respinse dacă sunt criticate în domeniile în care se consideră competente, se justifică după obținerea unui eșec, caută informațiile negative despre ele, manifestă anxietate puternică în fața evaluării de către ceilalți; au o bună motivație de a nu eșua și capacitatea de a asculta criticile [8].

Persoanele reacționează diferit, în funcție de nivelul stimei de sine, și în fața succesului, și în ceea ce privește alegerile importante în viață. Astfel, cele cu o stimă de sine scăzută nu au o atitudine realistă în fața succesului, neapreciindu-se la justa lor valoare și, de cele mai multe ori, atribuie succesul factorilor externi și nu propriilor lor resurse; reușita le poate produce teama de a nu mai fi la înălțime în viitor, adică teama de eșec. În fața acestor temeri, multe dintre ele sunt prudente, nu-și asumă riscuri, preferă să fie mediocre, progresează lent [9]. Dimpotrivă, la persoanele cu o înaltă stimă de sine reușita le confirmă imaginea stimei de sine, le provoacă emoții pozitive și motivație crescută; ele sunt, însă, dependente de recompense. Astfel de persoane își asumă riscuri, caută să-și depășească limitele, se simt stimulate de noi experiențe, au un progres rapid și raționează în funcție de succese [10].

Analiza și interpretarea datelor

Ipoteza cercetării: 1. Există o relație între stima de sine și motivația pentru succes la adolescenți.

Metodele de cercetare: testul pentru evaluarea nivelului motivației pentru succes (T.Emerson); Scala pentru evaluarea nivelului stimei de sine (Moris Rosenberg).

Lotul de cercetare: 100 de adolescenți care își fac studiile în școala AL-BUKHARI din orașul ARAABA, ISRAEL.

Rezultatele empirice:

La testul pentru evaluarea nivelului stimei de sine am obținut următoarele rezultate:

Tabelul 1**Nivelul stimei de sine la adolescenți**

Nivelurile	foarte scăzut	scăzut	mediu	ridicat	foarte ridicat
Valoarea	6%	24%	21%	29%	24%

Conform datelor obținute, observăm că nivelul stimei de sine se încadrează de la nivelul foarte scăzut, cu doar 6%, până la cel foarte ridicat – 24%.

Cea mai mare valoare am obținut pentru nivelul ridicat al stimei de sine, ceea ce înseamnă că adolescenții participanți la cercetare au păreri clare și stabile despre sine, întrucât acestea nu depind prea mult de context. Acționează eficient, perseverență în hotărârile lor. Eșecul nu lasă urme emoționale durabile asupra unor astfel de persoane. Pot rezista la criticile asupra punctelor lor sensibile. Nu se simt obligate să se justifice atunci când suferă un eșec și nici nu se simt respinse atunci când sunt criticate.

Totodată, 24% din adolescenți au un nivel foarte ridicat al stimei de sine. Aceștia se pot caracteriza deseori prin aroganță, tind să-i desconsidere pe ceilalți. Se consideră cei mai buni în toate, ceilalți fiind inferiori. Nu suportă criticile și reacționează negativ și uneori chiar agresiv la ele. Tind să lupte pentru a fi cei mai buni în toate, iar atunci când nu le reușește se dezamăgesc cumplit.

La testul pentru evaluarea nivelului motivației pentru succes am obținut următoarele rezultate:

Tabelul 2**Nivelul motivației pentru succes la adolescenți**

Nivelurile	scăzut	mediu	înalt moderat	prea înalt
Valoarea	24%	24%	28%	24%

Din rezultatele obținute reiese că datele sunt aproape egal împărțite la toate nivelurile: de la scăzut – cu 24%, până la nivel prea înalt – cu 24%. Astfel, putem afirma că din eșantionul participant fac parte atât adolescenți foarte motivați de a reuși în viață, cât și cei care posedă un nivel scăzut al motivației spre succes.

Considerăm că aceasta se datorează factorilor diferiți care au influențat personalitatea individului: mediul social, familia, prietenii, precum și starea financiară a familiei din care face parte adolescentul. Adolescenții au preluat diverse comportamente din familie, pe care și le-au atribuit. Unele dintre ele sunt mai pozitive – cele care conduc spre succes, altele sunt dezadaptative, care nu sunt corelate cu perseverență și motivație spre atingerea scopului dorit.

La fel, aceste rezultate se explică și prin faptul că unii adolescenți au trebuințe mult mai mari și cerințe mult mai ridicate față de propria persoană și propriul succes, alți adolescenți se mulțumesc însă cu ceea ce au.

Conform teoriei lui Alderfer, la adolescenții care au un nivel ridicat al motivației pentru succes este foarte mare dorința de a satisface nevoia de dezvoltare. Anume aceasta corespunde cu nevoia de împlinire și cu nevoia de stimă de sine și conduce spre o puternică dorință de realizare, de asumare a unor responsabilități, de a face ceva singur, de a atinge un succes cu forțele proprii.

Prelucrarea statistică a rezultatelor brute arată o corelație invers proporțională între cele două variabile – motivația pentru succes și stima de sine: $r = -0,33$ corelație negativă medie. De aici concluzionăm că cu cât crește nivelul stimei de sine, cu atât scade nivelul motivației pentru succes la adolescenți.

Concluzii

• Adolescența reprezintă o perioadă dificilă și greu de traversat. Adolescentul este supus din interior transformărilor fizice, biologice, psihice, dar în același timp este bombardat din exterior de influențe din mai multe medii: mediul familial, mediul școlar, mediul grupului din care face parte, mediul social etc.

• Motivația pentru succes presupune totalitatea mobilurilor interne și externe ale personalității care condiționează transformarea potențialităților ei de dezvoltare în structuri psihologice reale și funcționale și constituie prin sine un sistem psihologic complex și cumulativ.

• Motivația pentru succes este esențială în realizarea performanțelor instructiv-educative înalte.

• Între motivația pentru succes și stima de sine există corelație negativă medie $r = -0,33$.

Referințe:

1. GOLU, P., VERZA, E., ZLATE, M. *Psihologia copilului*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1993.
2. DWECK, C.S. *Motivation and self regulation across life*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
3. GOLU, P. *et al. Op. cit.*
4. HARTER, S. Causes and consequences of low self-esteem in children and adolescence, 2000.
5. DWECK, C.S. *Op. cit.*
6. SAVCA, L. *Psihologia personalității în dezvoltare*. Chișinău, 1993.
7. BECA, E. Adolescența – căutarea identității. În: *Revista de psihologie*, 2000, nr.2.
8. HARTER, S. *Op. cit.*
9. HUMPHREYS, T. *Stima de sine. Cheia pentru viitorul copilului tău*. Elena Francisc Publishing, 2008.

Date despre autor:

Asla **IBRAHIM**, doctorand, Școala doctorală *Psihologie și Științe ale Educației*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ib1975@hotmail.co.il

Prezentat la 24.10.2018